05/05/2026

Τί εορτάζουμε τη Μεσοπεντηκοστή;

/ Ορθόδοξες Προβολές

Σε λίγους πιστούς είναι γνωστή η εορτή, αυτή. Εκτός από τους ιερείς και μερικούς άλλους χριστιανούς, που έχουν ένα στενότερο σύνδεσμο με την Εκκλησία μας, οι περισσότεροι δεν γνωρίζουν καν την ύπαρξή της.

- *Του Ιωάννη Μ. Φουντούλη (Καθηγητής της Θεολογικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (+))*

Λίγοι είναι εκείνοι που εκκλησιάζονται κατ' αύτη και οι περισσότεροι δεν υποπτεύονται καν, ότι την Τετάρτη μετά την Κυριακή του Παραλύτου πανηγυρίζει η Εκκλησία μία μεγάλη δεσποτική εορτή, την εορτή της Μεσοπεντηκοστής. Και όμως κάποτε αυτή η εορτή ήταν η μεγάλη εορτή της Μεγάλης Εκκλησίας της Κωνσταντινουπόλεως και συνέτρεχαν κατ' αυτή στον μεγάλο ναό πλήθη λαού.

Δεν έχει κανείς παρά να ανοίξει την Έκθεση της Βασιλείου Τάξεως του Κωνσταντίνου Πορφυρογέννητου για να δει το επίσημο τυπικό του εορτασμού, όπως ετελείτο μέχρι την Μεσοπεντηκοστή του έτους 903 στον ναό του αγίου Μωκίου στην Κωνσταντινούπολη μέχρι δηλαδή την ημέρα που έγινε η απόπειρα κατά της ζωής του αυτοκράτορα Λέοντος ΣΤ΄ του Σοφού (11 Μαΐου 903). Εκεί υπάρχει μία λεπτομερής περιγραφή του λαμπρού πανηγυρισμού, που καταλαμβάνει ολόκληρες σελίδες και καθορίζει με την γνωστή παράξενη βυζαντινή ορολογία, πως ο αυτοκράτορας το πρωί της εορτής με τα επίσημα βασιλικά του ενδύματα και την συνοδεία του ξεκινούσε από το ιερό παλάτι για να μεταβεί στον ναό του αγίου Μω-κίου. όπου θα ετελείτο η θεία λειτουργία.

Σε λίγο έφθανε η λιτανεία με επί κεφαλής τον πατριάρχη, και βασιλιάς και πατριάρχης εισέρχονταν επισήμως στον ναό. Η θεία λειτουργία ετελείτο με την συνήθη στις μεγάλες εορτές βυζαντινή μεγαλοπρέπεια. Μετά από αυτήν ο αυτοκράτορας παρέθετε πρόγευμα, στο οποίο παρεκάθητο και ο πατριάρχης. Και πάλι ο βασιλιάς υπό τις επευφημίες του πλήθους «Εις πολλούς και αγαθούς χρόνους ο Θεός αγάγοι την βασιλείαν υμών» και με πολλούς ενδιάμεσους σταθμούς επέστρεφε στο ιερό παλάτι.

Αλλά και στα σημερινά μας λειτουργικά βιβλία, στο Πεντηκοστάριο, βλέπει κανείς τα ίχνη της παλαιάς της λαμπρότητας. Παρουσιάζεται σαν μία μεγάλη δεσποτική εορτή, με τα εκλεκτά της τροπάρια και τους διπλούς της κανόνες, έργα των μεγάλων υμνογράφων, του Θεοφάνους και του Ανδρέου Κρήτης, με τα αναγνώσματά της και την επίδρασή της στις προ και μετά από αυτήν Κυριακές και με την παράταση του εορτασμού της επί οκτώ ημέρες κατά τον τύπο των μεγάλων εορτών του εκκλησιαστικού έτους.

Ποιό όμως είναι το θέμα της ιδιορρύθμου αυτής εορτής; Όχι πάντως κανένα γεγονός της ευαγγελικής ιστορίας. Το θέμα της είναι καθαρά εορτολογικό και θεωρητικό. Η Τετάρτη της Μεσοπεντηκοστής είναι η 25η από του Πάσχα και η 25η προ της Πεντηκοστής ημέρα. Σημειώνει το μέσον της περιόδου των 50 μετά το Πάσχα εορτάσιμων ημερών. Είναι δηλαδή ένας σταθμός, μία τομή.

Χωρίς δηλαδή να έχει δικό της θέμα η ημέρα αυτή συνδυάζει τα θέματα, του Πάσχα αφ’ ενός και της επιφοιτήσεως του αγίου Πνεύματος αφ’ ετέρου, και «προφαίνει» τη δόξα της αναλήψεως του Κυρίου, που θα εορταστεί μετά από 15 ημέρες. Ακριβώς δε αυτό το μέσον των δύο μεγάλων εορτών έφερνε στο νου και ένα εβραϊκό επίθετο του Κυρίου, το «Μεσ-σίας». Μεσσίας στα ελληνικά μεταφράζεται Χριστός. Αλλά ηχητικά θυμίζει το μέσον. Έτσι και στα τροπάρια και στο συναξάριο της ημέρας η παρετυμολογία αυτή γίνεται αφορμή να παρουσιασθεί

ο Χριστός σαν Μεσσίας -μεσίτης Θεού και ανθρώπων, «μεσίτης και διαλλάκτης ημών και του αιωνίου αυτού Πατρός». «Διά ταύτην την αιτίαν την παρούσα εορτή εορτάζοντες και Μεσοπεντηκοστήν ονομάζοντες τον Μεσσίαν ανυμνούμεν Χριστόν», σημειώνει ο Νικηφόρος Ξανθόπουλος στο συναξάριο.

Σ’ αυτό βοήθησε και η ευαγγελική περικοπή, που επελέγη για την ημέρα αυτή. Μεσούσης της εορτής του ιουδαϊκού Πάσχα ο Χριστός ανεβαίνει στο ιερό και διδάσκει. Η διδασκαλία Του προκαλεί τον θαυμασμό, αλλά και ζωηρή αντιδικία μεταξύ αυτού και του λαού και των διδασκάλων. Είναι Μεσσίας ο Ιησούς ή δεν είναι; Είναι η διδασκαλία Του εκ Θεού ή δεν είναι; Νέο λοιπόν θέμα προστίθεται: ο Χριστός είναι ο διδάσκαλος. Αυτός που ενώ δεν έμαθε γράμματα κατέχει το πλήρωμα της σοφίας, γιατί είναι η Σοφία του Θεού που κατασκεύασε τον κόσμο. Ακριβώς από αυτόν τον διάλογο εμπνέεται μεγάλο μέρος της υμνογραφίας της εορτής. Εκείνος που διδάσκει στο ναό, στο μέσον των διδασκάλων του ιουδαϊκού λαού, στο μέσον της εορτής, είναι ο Μεσσίας, ο Χριστός, ο Λόγος του Θεού. Αυτός που αποδοκιμάζεται από τους δήθεν σοφούς του λαού Του είναι η του Θεού Σοφία.

Λίγες σειρές πιο κάτω στο Ευαγγέλιο του Ιωάννη, αμέσως μετά την περικοπή που περιλαμβάνει τον διάλογο του Κυρίου με τους Ιουδαίους «της εορτής μεσούσης», έρχεται ένας παρόμοιος διάλογος, που έγινε μεταξύ του Χριστού και των Ιουδαίων «τη εσχάτη ημέρα τη μεγάλη της εορτής», δηλαδή κατά την Πεντηκοστή. Αυτός αρχίζει με μία φράση του Κυρίου– «Εάν τις διψά, ερχέσθω προς με και πινέτω· ο πιστεύων εις εμέ, καθώς είπεν η γραφή, ποταμοί εκ της κοιλίας αυτού ρεύσουσιν ύδατος ζώντος». Και σχολιάζει ο ευαγγελιστής· «Τούτο δε είπε περί του Πνεύματος, ου έμελλον λαμβάνειν οι πιστεύοντες εις αυτόν».

Δεν έχει σημασία, ότι οι λόγοι αυτοί του Κυρίου δεν ελέχθησαν κατά την Μεσοπεντηκοστή, αλλά λίγες ημέρες αργότερα. Ποιητική αδεία μπήκαν στο στόμα του Κυρίου στην ομιλία Του κατά την Μεσοπεντηκοστή. Ταίριαζαν εξάλλου τόσο πολύ με το θέμα της εορτής. Δεν μπορούσε να βρεθεί πιο παραστατική εικόνα για να δειχθεί ο χαρακτήρας του διδακτικού έργου του Χριστού. Στο διψασμένο ανθρώπινο γένος η διδασκαλία του Κυρίου ήλθε σαν ύδωρ ζων, σαν ποταμός χάριτος που δρόσισε το πρόσωπο της γης.

Ο Χριστός είναι η πηγή της χάριτος, «του ύδατος του αλλομένου εις ζωήν αιώνιον», που ξεδιψά και αρδεύει τις συνεχόμενες από βασανιστική δίψα ψυχές των ανθρώπων. Που μεταβάλλει τους πίνοντας σε πηγές· «Ποταμοί εκ της κοιλίας αυτού ρεύσουσι ύδατος ζώντος». «Και γενήσεται αυτώ πηγή ύδατος αλλομένου εις ζωήν αιώνιον», είπε στη Σαμαρείτιδα. Που μετέτρεψε την έρημο του κόσμου σε θεοφύτευτο παράδεισο αειθαλών δένδρων φυτευμένων παρά τας διεξόδους των υδάτων του αγίου Πνεύματος. Το γόνιμο αυτό θέμα έδωσε νέες αφορμές στην

εκκλησιαστική ποίηση και στόλισε την εορτή της Μεσοπεντηκοστής με εξαίρετους ύμνους.

Αυτή με λίγα λόγια είναι η εορτή της Μεσοπεντηκοστής. Η έλλειψη ιστορικού υπόβαθρου της στέρησε τον απαραίτητο εκείνο λαϊκό χαρακτήρα, που θα την έκανε προσφιλή στον πολύ κόσμο. Και το εντελώς θεωρητικό της θέμα δεν βοήθησε τους χριστιανούς, που δεν είχαν τις απαραίτητες θεολογικές προϋποθέσεις, να ξεπεράσουν την επιφάνεια και να εισδύσουν στην πανηγυριζόμενη δόξα του διδασκάλου Χριστού, της Σοφίας και Λόγου του Θεού, της πηγής του ακένωτου ύδατος. Συνέβη με αυτή κάτι ανάλογο με εκείνο που συνέβη με τους περίφημους ναούς της του Θεού Σοφίας, που αντί να τιμώνται στο όνομα του Χριστού ως Σοφίας του Θεού, προς τιμήν του οποίου ανεγέρθησαν, κατάντησαν, για τους ιδίους λόγους, να πανηγυρίζουν στην εορτή της Πεντηκοστής ή του αγίου Πνεύματος ή της αγίας Τριάδος ή των Εισοδίων ή της Κοιμήσεως της Θεοτόκου ή και αυτής της μάρτυρος Σοφίας και των τριών θυγατέρων της Πίστεως, Ελπίδος και Αγάπης.

(Ι. Μ. Φουντούλη, «Λογική λατρεία», εκδ. Πατριαρχικό Ίδρυμα Πατερικών Μελετών, σ. 108-114)

Πηγή: pemptousia.gr